

8 Eylül 1293 (20 Eylül 1877) Tarihli

Heyet-i Ayan Nizamname-i Dahilisi

BİRİNCİ FASIL

REİS VE REİS VEKİLİNİN MEMURİYETİ VE KATIPLERİN İNTİHABI

Birinci Madde¹: Heyeti Ayanın bir Reis ve bir Reis Vekili ile iki katibi vardır.

İkinci Madde: Reis ile Reis Vekili Hey'et-i Ayan âzası içinde olmak üzere doğrudan doğruya Taraf-ı Eşraf-ı Hazret-i Padişahiden nasbolunur. Reis ile Reis Vekili bir sene için mahsup olup, her sene tamamında tebdil olunur. Müddeti hitam bulmuş olanların tekrar nasbi caizdir. Riyaset-ten ve Riyaset Vek letinden  ıkanlar  zalıktan sakit olmaz.

       Madde: Reis Vekilinin vazifesi, Reis Makamı bulunmadığı halde icra-i vek letten ibaretir.

D rd     Madde: Hey'et-i Ayanın her sene birinci i timainda  ti'öz-zıkr beşinci maddede beyan olunan ve h ile, içlerinden k tiblerin intihabına kadar azadan en hadis' s-sin olanlardan iki z t muvakkaten k t bet vazifesini ifa edecekler.

Beşinci Madde: Elli ikinci maddede muharrer vezaif ile mükellef oldukları halde k tibler Hey'et-i Ayan âzası içinden olmak üzere rey-i hafi ile bir sene için intihab olunur. Birinci defada ekseriyet-i mutlaka olmaz ise, tekrar rey-i hafiye m racaat olunup, yine ekseriyet-i mutlaka "h sule gelmez ise, ikinci defada yekdiğerine nisbetle en ziyade ekseriyet kazanan ikişer zat hakkında rey-i hafi usulü icra edilip, en ziyade ekseriyet kazananlar intihab olunur.    defanın kangısında olur ise olsun, kazandığı aded-i  ra müsavi olur ise, kur'a ile ikisinden biri tâyin olunur, Rey-i hafi sandığını alenen açıp rey varakalarında muharrer es miyi kayd ve zabt ile neticesini beyan eylemek üzere azadan birkaç zat kur'a ile tâyin edilir ve hitam-ı muamelede neticesi taraf-ı riyasetden beyan olunur ve kat'iyyen k tip intihab olunanlar derhal ifa-i vazifeye mübaderet eylerler.

Altıncı Madde: Her sene birinci içtimada k tiblerin kat'iyyen intihabı akibinde Hey'et-i Ayan, sekizinci maddede beyan olunan iki encümenin intihabına m b deret eyler.

İKİNCİ FASIL

ENCÜMENLERİN SURET -İ TEşKİLİYLE VAZİFE -İ MEMURİYETLERİ

Yedinci Madde: Hey'et-i Ayana havale olunan lâyiha veya evrakın tedkiki Hey'etin reyi ile evvelimlerde bir Encümene havale olunur. Enc menler ale'es-seviye beşer azadan mürekkep olup, ancak maslahatın derece-i ehemmiyetine göre Hey'etin kararıyle yedi yahut dokuz azadan terkip olunabilir. Encümen azasının intihabı beşinci maddede tâyin olunan usule tatbikan icra olunur.

Sekizinci Madde: Yedinci madde mucibince icabına göre intihab olunacak encümenlerin gayrı olarak iki ayda bir kere tebeddül etmek üzere beşer azadan mürekkep iki encümen teşkil olunup, bunların biri, Hey'et-i Ayan âzasından birinin veyahut birkaçının ita eyledikleri lâyihaları, ve diğer, Hey'et Ayana verilen arzuahalleri tedkike memur olur.

Dokuzuncu Madde: Alelumum bir encümenin âzası intihab olunduğu akibinde, içlerinden birisi riyasete ve hitam-ı müzakerâta dahi kaleme alınacak mazbatanın tanzimine icrayı nezaret, ve ledelhace Hey'et-i Ayana îta-i izahata, diğer birisi intihab olunur. Bunların intihabı beşinci maddede tayin olunan usule tevfikân icra edilir. Hey'et-i Âyan Reisinin, istediği encümene bizzat riyaset etmeğe salâhiyeti vardır. Bir encümenin içtimasında mevcut azanın aded ve esâmisi o içtimanın zabtında tasrih kılınır. Ve âzadan her biri Meclise geldiği vakit ismini defter-i mahsusuna kaydetmeğe mecburdur.

Onuncu Madde: Encümen mazbataları Hey'et-i Umumiyyede Reise îta olunur ve Hey'etçe murad edilirse, alenen kiraat ve nûsan-ı matbuası herhalde azayı Hey'ete tevzi' olunur. Ve müsta'cel tutulan mevaddan mâada-i hususatta bu tevzi' bidayet-i müzakereden lâakal bir gün evvel vukubulmak lâzım gelir.

On birinci Madde: Hey'et-i Ayan azasından biri iki encümene aza olduğu haldı bir üçüncü encümene aza olamaz. Fakat o iki encümenden birinin hitamıyla mazbatası ita kılınmış olduğu takdirde caiz olur.

ÜÇÜNCÜ FASIL

KANUN LÂYİHALARIYLA TANZİM VEYA TADİL-İ KANUN TEKLİFLERİ

On ikinci Madde: Hey'et-i Meb'usandan Hey'et-i Ayana vürüd eden kanun lâyihaı Heyetçe talep olunduğu halde evvelemirde alenen kiraat edilir, ba'dehu Reis kanun lâyihaıların esbâb-ı mucibeyi havi takrir ile beraber tabettirip nûsah'ı matbuasını azaya tevzi ettirir. Bunların yedinci madde mucibince lazım gelen encümene havale-i resmisini Reis icra eder.

On üçüncü Madde: Müceddeden bir kanun tanzimine veya kavanin-i mevcudeden birinin tâdiiline dair, Hükümet-i Seniyyeye bir lâyiha takdimi Hey'et-i Ayan âzasından bir veya birkaç zat teklif etmek istedikleri halde, Reise esbâb-ı mucibeyi hâvi bir takrir îta etmek lâzım; gelir. Bu takrir Hey'et-i Umumiyyede kiraat olunduktan sonra teklifin nazar-ı mütalâaya alınıp alınmaması hakkında reye müracaat olunur. Nazar-ı mütalâaya alınmasına Hey'etçe karar verilir ise, sekizinci maddede beyan olunan encümene havale edilir. Havale olunan teklif hakkında Encümenin tanzim ettiği mazbata, Hey'et-i Umumiyyeye gelip kiraat olunduktan ve Hey'etçe müzakere cereyan eyledikten sonra reye müracaat olunur. Ekseriyet-i âra ile kabul olunur ise, iktzasının icrası için Makam-ı Sadarete bir mazbata takdim edilir.

On dördüncü Madde: On üçüncü madde mucibince müceddeden tanzim veya tadil-i kanuna dair vaki olan teklif, Hey'et-i Umumiyyede ekseriyet-i âra ile reddolunduğu takdirde, o senenin müddet-i içtimaiyyesinde tekrar mevki-i müzakereye konulamaz.

DÖRDÜNCÜ FASIL

KANUN LÂYİHALARININ HEY'ET-İ UMUMİYYEDE USUL-Ü MÜZAKERÂTI

On beşinci Madde: Bir encümene havale olunan kanun lâyihasında esasen umur-u diniyye ve Zât-ı Hazret-i Padişahın hukuk-u seniyyesine ve hürriyete ve Kanun-u Esasi ahkâmına ve "Devletin tamamiyyet-i mülkiyesine ve memleketin emniyet-i dahililiyesine ve vatanın esbâb-ı müdafaa ve muhafazasına ve âdâb-ı umumiyyeye hâlel verir bir şeyi olup olmadığı encümence bâdel-tetkik, öyle bir şeyi görülmez ise, lâyihanın tamamiyle kabulünü ve aksi takdirinde ya külliyyen reddini veyahut lüzum-u tâdil ve tashihini mübeyyin tanzim edeceği mazbata Reis-i Ayana îta ve nûsah-ı matbuası âza-ı Hey'ete tevzi' olunduktan sonra yevm-i müzakere Heyetçe tâyin olunur.

On altıncı Madde: Mevadd-ı müsta'celenin gayri hususda her kanun lâyihası lâkal beş gün fasıla verilmeğe şartıyla ayrı ayrı iki defa kamilen kıraat ve müzakere olunmadıkça kabul veya reddi hakkında ekseriyet-i araya müracaat olunamaz.

On yedinci Madde: Birinci müzakere evveleminde kanun lâyihasının hey'et-i mecmuası, yâni mevkî-i müzakereye konulup konulmaması hakkında cereyan ederek, müzakere-i umumiyye hitam buldukta, Reis tarafından madde be madde müzakere olup olunmaması Hey'etten sual olup, maddelerin müzakeresine geçilmesine karar verilir ise, lâyihanın Hey'etçe kabul olunmadığı Reis canibinden beyan olunur. Aksi takdirde lâyihanın mevadd-ı mündericesinden her biri sırasıyla müzakere olunduktan sonra ikinci müzakereye geçilip geçilmemesine karar verilir.

On sekizinci Madde: İkinci müzakereye geçildikde, esna-i müzakere her maddenin kabul ve adem-i kabulü hakkında âra-i Hey'ete müracaat olunarak ekseriyetle karar verilir. Ba'dehu lâyihanın kabulü zımında âra-i Hey'ete reddi hakkında ârâ-i Hey'ete müracaat olunmazdan evvel âza-i Hey'etden her biri anın kabul veya reddini müeyyid mülâhazat-ı umumiyye beyan edebilir.

On dokuzuncu Madde: Varidat ve mesarîfât bütçesine ve muhasebe-i kat'iyyeye ve tahsisat tertibine ve menafî-i mahalliyyeye aid kavanin iki defa müzakere kaidesinden müstesna olup, kat'iyyen kabulü zımında âra-i Hey'ete müracaat olunmak için bir defa müzakere kâfidir. Bu mevadd-ı kavanine ait lâyiha ların ekseriyet-i âra ile kabul veya reddi mevadd-ı müstâceleye dair altıncı fasılda beyan olunan usule tevfikân icra olunur.

Yirminci Madde: Hey'et-i Ayana gelen kanun lâyiha larını hal ve müdafaa etmek için Makam-ı Sadâretten bil isti'zan taallûk edecek îrade-i Seniyye üzerine vükelâdan ve müsteşarlardan ve Şûra-i Devlet âzasından olarak Heyet-i Meb'usandan kimler bulunmuş ise, anlardan münasib bir kaç zat tâyin ve irsal buyrulur.

BEŞİNCİ FASIL

HETET-İ AYANA VERİLEN ARZUHALER

Yirmi birinci Madde: Hey'et-i Ayana verilen arzuhaler sahibinin imzasını müzmî olmak ve şöhretile meskeni arzuhalin zîrinde gösterilmek ve birkaç imzayı havfı ise, içlerinden birinin olsun şöhretile meskeni, tasrih edilmek ve bir de sahibi vükelâ-i müddei sıfatında bulunmak şarttır. Hey'et-i Ayana verilecek arzuhal Reise gönderilmek lâzım gelir. Hey'et-i Ayan âzasından birinin vasıtasıyla Reise îta ettirmek caiz ise de, o halde vasıta olan zat îta edeceği arzuhal üzerine kendi vasıtasıyla verildiğini şerh vererek üzerine imza eylemek iktiza eder. Cemiyetle getirilen veya gönderilen arzuhal Reis tarafından kabul olunmaz ve Heyet-i Ayan âzasından hiç biri tarafından dahi Reise îta edilemez.

Yirmi ikinci Madde: Arzuhallerin vürûdu sırasıyla her birinin üzerine tarih ve numara vaz'olunup hülâsası defter-i mahsusuna kaydolunur. Arzuhalin numarası ve sahibinin isim ve şöhret ve meskeni ve Hey'eti Ayan âzasından birinin vasıtasıyla îta olunmuş ise, o zatın ismi hülâsada gösterilir.

Yirmi üçüncü Madde: Deftere kaydolunan arzuhaler Reis tarafından Arzuhal Encümenine gönderilir. Diğer encümenin tetkikine havale olunan lâyiha ya ait olan arzuhaler dahi, Reis tarafından doğrudan doğruya o encümene irsal olunur. Bir encümene havale olunan arzuhalî Heyet-i Ayan âzasından her kangısı murat eder ise, Encümenin reisine müracaat ile mütâlâa edebilir.

Yirmi dördüncü Madde: Arzuhal Encümeni gelen arzuhaleri birer birer tetkik ve üç kısma takسیم eder. Birincisi, vükelâ-i devletten birine tebliğ olunmak icabeden; ikincisi, vükelâ-i devletten birine tebliğiyle beraber Hey'et-i Umumiyyeye tedkikine lüzum görünen; üçüncüsü, vükelâ-i devletten birine veyahut Heyet-i Umumiyyeye tebliğ şayan olmayan arzuhalerdir. Bir adamın şah-

sından dolayı olup da, ait olduğu memurun-i devlete veyahut o memurların mensup olduğu mercie evveleminde müracaat etmediği tebeyyün eder ise, verdiği arzuhal kendisine reddolunur. Bir arzuhal hakkında ittihaz olunan karar, arzuhal numarasının, derciyle ve tarihiyle tahriren sahibine bildirilir.

Yirmi beşinci Madde: Her hafta Arzuhal Encümenine kaç arzuhal vürüd eder ise, her birinin numarasını ve tarihini ve sahibinin isim ve şöret ve meskenini ve hülâsa-i istid'asını o encümenine hâsıl olan netice-i tetkikat ile esbâb-ı mucibe-i mümelesini mübeyyin bir cedvel tanzim olunup bunların nüsa-hı matbuası âza-i Hey'ete tevzi' olunur. Encümenince görülen lüzum üzerine it-tihad-ı âra ile karar verildiği halde, bir arzuhal yalnız numarasını ve sahibinin isim ve şöret ve meskeniyle, bir de netice-i tedkikatın cedvele derciyle iktifa caiz olur.

Yirmi altıncı Madde: Arzuhal Encümeni her hafta kendisine havale olunan arzuhaller hakkında icra eylediği tetkikatın netaicini mutazammın bir takrir tanzim eder ve bu takrir Heyet-i Umu-miyede kıraat-ı mevki-i müzakereye konulan arzuhal hakkında ekseriyet-i araya müracaat olu-nur.

Yirmi yedinci Madde: Vükelâ-i devletten bir zâtı tebliğ olunan arzuhale dair nihayet on beş güne kadar cevap zuhur etmez ise, Reis tarafından batezkere teyit ve ihtar olunur. İkinci ihtarın dahi cevabı gelmezse, Bâb-i Aliye bilmüracaat ol nezaretin ya bizzat nâzını veyahut maiyet-i me-murlarından biri davet olunur.

ALTINCI FASIL İSTİ'CAL KARARI

Yirmi sekizinci Madde: Bir kanun lâyihasının veya teklifi havi takririn Hey'ete hin-i itasında müsta'cel tutulmasını vükelâ-i devletten biri veya teklif sahibi veyahut âza-i Hey'etten bir diğeri tahriren talep edebilir. Bu talebi havi olan varakada esbâb-ı mucibe gösterilmek lâzım gelir.

Yirmi dokuzuncu Madde: Taleb-i ta'cilin kabul ve âdem-i kabulünü Reis sual edip Hey'etçe tâ'cili kabul olunduğu halde, lâyihanın veya teklifin olduğu encümene ve ait olduğu encümen yoksa, derhal bir encümen teşkiliyle ana havalesine karar verilir. Ve işbu lâyiha veya teklif encümen-ce gayrî müsta'cel olan umura takdim olunur.

Otuzuncu Madde: Ta'cili karargir olan lâyiha ve teklifler Hey'ete geldikte yalnız bir defa mü-zakere olunur. Evveleminde umum münderecatı üzerine müzakere cereyan edip ba'duhu madde be madde müzakeresine geçilip geçilmesini Reis sual eder. Maddelerin müzakeresine ibtidar olmasına Hey'et muvafakat etmezse, o lâyiha veya teklif reddolunmuş olur. Aksi takdirde her maddenin bir bir müzakeresine devam olunur.

Otuz birinci Madde: İsti'cal sureti Hey'etçe reddolunduğu halde layihanın veya teklifin müza-keresi ve kararı usul-ü âdiyyeye tattikan icra olunur.

Otuz ikinci Madde: Müzakere esnasında teklif olunan tadiât ve ilvâtın esbâb-ı mucibesi tek-lif sahibi tarafından mücmelen beyan olunur. Eğer vükelâ-i devletten biri veyahut lâyihanın veya teklifin mazbatasının tanzimine nezaret eden zat talep ederse, ait olduğu encümene havale edi-lir. Böyle bir talep vuku bulmadığı halde, tanzim-i mazbataya nezaret eden zât ana dair mü-talâasını beyan eyledikten sonra Hey'etçe nazar-ı mütalâaya alınıp alınmamasına karar verilir ve verilen karar nazar-ı mütalâaya alınmasını müntic ise, tetkik-i encümene tekrar havale olunur.

Otuz üçüncü Madde: Lâyihanın veya teklifin havi olduğu maddeler ekseriyet-i âra ile birer bi-rer kabul olunduktan sonra, hey'et-i mecmuası hakkında verilecek karardan evvel, âza-i Hey'et-ten biri anın kabul veya reddini müeyyid mülâhazat-ı umumiyeye beyan edebilir. Yine karardan ev-vel lâyihanın veya teklifin tashih-i ibaresine lüzum görünür ise, icra olunmak üzere ait olduğu en-

cümene iadesi caizdir. Bunu encümen talep eder ise, herhalde iade olunmak lâzım gelir. Encümene iadesi takdirinde, bilâtehîr tashihât-ı lâzime icra ile lâyiha-i müsahhaha Hey'ete ita olunur. Hey'etçe kiraat olunduktan sonra lâyiha-i cedidenin yalnız ibaresi mevkî-i müzakereye konulur.

YEDİNCİ FASIL

İSTİHSAL-İ ARANIN USUL VE KAİDESİ

Otuz dördüncü Madde: Hey'etin müzakeresine havale olunan hususun ekseriyet-i ara ile kabul ve adem-i kabulü, ya rey-i veya rey-i hafi ile olur. Rey-i aleni işaret-i mahsusa veya tâyin-i esâmî ile olup, işaret-i mahsusa, ayağa kalkmak veya elini yukarıya kaldırmaktır. Tâyin-i esâmî otuz yedinci maddede muharrer olduğu veçhile, üzerlerinde isimleri matbu varakalarla rey vermektedir. Rey-i hafi dahi otuz dokuzuncu maddede beyan olduğu veçhile suret-i hafiyede ita-i rey eylemektir.

Otuz beşinci Madde: İşbu Nizâmnamenin otuz altıncı maddesinin birinci fıkrası ile kırk yedinci maddesinde beyan olunan ahvalden maada cemi' hususatta Reis tarafından âza-i Hey'ete müracaatta beyan-ı rey mutlaka ayağa kalkmak veya elini yukarıya kaldırmak sureti ile icra olunur. Verilen kararın neticesinden hâsıl olan ekseriyet ve ekalliyeti temyiz ve tâyine Reis ile kâtipler memurdur. Ekseriyetin husul ve adem-i husulünde iştibah vâki olduğuna hükmederler ise, bir kere daha o usul icra olunur. İkinci defasında evvelki neticeyi verir ise, tâyin-i esâmî ile rey-i aleni istihşâl edilir. Hiç kimse gerek birinci defa ile ikinci defanın arasında ve gerek ikinci defa ile tâyin-i esâmî usulünün icrası beyinde ivâd-ı kelâma mezun olamaz.

Otuz altıncı Madde: Tâyin-i esâmî usulünün icrası evvelâ otuz beşinci maddede de beyan olduğu üzere, netice-i karar hakkında iki defa iştibah vukuunda, saniyen umur-u maliyyeye ve hükûmetin muktezâ gördüğü mevadd-ı mühimmeye dair kanun lâyihaları hakkında lâbûddür. Hususât-ı saire hakkında dahi talep olunabilir. Esna-i müzakerâta Nizâmname-i Dâhili ahkâmına tevfi-k-i harekete daveti mutazammım mesail ile âza-i Hey'etten birinin irâd-ı kelâmından men'ine veya takbihine dair mevad müstesnadır. Bunlar herhalde ayağa kalkmak veya elini yukarıya kaldırmak suretiyle karargir olmak lâzım gelir.

Otuz yedinci Madde: Tâyin-i esâmî usulünün icrası lâakal azadan aşrı mikdarının talebine mütevakıftır. Fakat ayağa kalkmak veya elini yukarıya kaldırmak suretinin neticesinde şüphe hâsıl olduğu halde, tâyin-i esâmî usulünün icrası için âza-i Hey'etten yalnız birinin talebi kâfidir. İşin lehine veya aleyhine tâyin-i esâmî ile rey verenlerin isimleri zabıt varakasına derolundur.

Otuz sekizinci Madde: Tâyin-i esâmî usulü, âza-i Hey'et yerli yerlerine oturmuş oldukları halde Meclis hademesi rey sandığına gezdirip, azadan herbiri üzerinde kendi ismi matbu iki nevi varakadan ya kabul mânasına olan beyaz varakayı veya adem-i kabul mânasına olan kırmızıyı kendine getirilen sandığın içine atmakla icra olunur. Bu muamele tamam olduktan, Reis tarafından hitam-ı muamelenin beyanıyla beraber sandığın getirilip Reisin masası üzerine vaz'olunması hademeye tenbih olunur. Sandığı kâtipler açıp içinde bulunan varakaları tâdad ve nev'ilerini başka başka zabt ettikten sonra neticesi Reis tarafından beyan edilir.

Otuz dokuzuncu Madde: Tâyin-i esâmî ile İstihşâl-i âra olunacak olduğu halde, anın yerine rey-i hafi usulünün icrasını talep eden olur ise, icrası Hey'etçe ekseriyet-i âra ile karara mütevakıftır. Rey-i hafinin tâyin-i esâmî ile olan farkı şu kadardır ki; âza kendi isimlerini hâvî beyaz ve kırmızı varakalar yerine kendilerine verilen beyaz ve siyah yuvarlaklardan birini masanın üzerindeki rey sandığına ve ellerinde kalacak yuvarlağı tatbik sandığına atarlar. Beyaz yuvarlaklar kabul, siyah yuvarlaklar adem-i kabule işaretler. Rey sandığında bulunan yuvarlakları kâtipler, huzur-u riyasetde mahsus bir tepsiye döküp beyaz ile siyahları tefrik ve alenen tâdad eyledikten sonra tebeyyün eden netice Reis tarafından beyan olunur.

Kırkıncı Madde: Gerek rey-i alenî, gerek rey-i hafî istihşâlî halinde reylerin tadadına başlanmazdan evvel yoklama usulünün icrası teklif olunur ise, icrasına bilâmüzakere Hey'etçe ekseriyet-i âra ile karar verilir. Yoklama usulü, âza-i mürettebenin esâmisi sırasıyla ve kâtiplerden biri marifetiyle okunup hazır bulunanlar mevcut olduklarını beyan etikçe ismi hizasına caize çekilmekten ibarettir.

Kırk birinci Madde: İşbu Nizâm-nâmede muharrer intihabâtın kâffesi gerek Heyet-i Umumiyye ve gerek encümenlerce olsun, rey-i hafî usulüyle icra olunur. Hey'et-i Umumiyyede vukubulan intihablar için azadan herbiri rey varakasını, yâni tensip eylediği zâtın veya zâtların ismini hâvi pusulayı bir açık zarf içinde olduğu halde masanın üzerindeki rey sandığına atar. Rey varakaları birkaç takıma taksim olunur. Hey'et-i Ayan kâtipleri huzur-u riyasetde birer birer açık derûnunda muharrer esâmiyi subt-u defter eyledikten sonra neticesi Reis tarafından beyan olunur.

Kırk ikinci Madde: Bir teklifin müzakereye şayan olup olmadığına Hey'etçe karar verilmesi her vakit talep olunabilir. Bu misillü talep vukuunda kabul ve adem-i kabul için âra-i Hey'ete müracaatla ekseriyetle karar verilir. Ancak mevadd-i müsta'caleden değilse, ait olduğu encümenin mazbatası Hey'ete gelmedikçe bu talep caiz olamaz.

Kırk üçüncü Madde: Bir maddenin terkiyle diğer bir müzakereye geçilmek veya bir maddenin müzakeresi âhir bir madde müzakeresine takdim olunmak veya Nizamname-i Dahiliye tevfiğ-i hareket edilmek tekliflerinden biri vukubulduğu halde mevki-i müzakerede bulunan maddenin müzakeresinden sarf-i nazarla, ibtida o teklif hakkında âra-i Hey'ete müracaatla ekseriyetle karar verilir. Şu kadar ki, azadan biri irâd-i kelâm etmekte ise, sözünü itınam etmedikçe diğeri tarafından o yolda, teklif meydana konulamaz.

Kırk dördüncü Madde: Mevki-i müzakerede bulunan madde hakkında tadiât teklif olunmuş ise, ibtida bu tadiât hakkında âra-i Hey'ete-müracaat olunarak ekseriyetle karar verilir. Eğer kabul olunmaz ise, asıl madde için ekseriyete müracaat olunur.

Kırk beşinci Madde: Mevki-i müzakerede bulunan bir madde iki meseleyi hâvi bulunur ise birbirinden tefrik ile ayrı ayrı âra-i Hey'ete müracaatla ekseriyetle karar verilmesi talep olduğu takdirde ifa-i muktezası zaruridir.

Kırk altıncı Madde: Kanun lâyiha-ları hakkında madde be madde ekseriyete müracaat olunur. Bütçe kanununa merbut cedveller hakkında fasıl be fasıl istihşâl-i rey edilir. Her bir kanun lâyihasının maddeleri birer birer ekseriyetle kabul veya red olunduktan sonra, hey'et-i mecmuası hakkında dahi âra-i Hey'ete müracaat olunarak ekseriyetle karar verilir.

Kırk yedinci Madde: Mürettep olan âzanın nisfından lâakal bir ziyade hâzır bulunmadıkça müzakereye beda' olunamaz. Kâffe-i müzakerât sülûsan ekseriyetle meşrû olmayan hususatta hâzır bulunan âzanın ekseriyet-i mutlakası ile karargir olur. İta-i rey zamanında dahi âza-i mürettebenin nisfından lâakal bir ziyade mevcut olmak lâbüddür. Tesavi-i âra vukuunda Reisin rey-i iki addedilir. Aded-i mürettebenin nisfından lâakal bir ziyade âza mevcut olup da araya müracaat olundukta, ekseriyet-i mutlaka hâsıl olamazsa mevki-i müzakerede bulunan maddenin kararı ertesi Meclise bırakılır.

Kırk sekizinci Madde: Kânun-u Esasinin kırksekizinci maddesinde beyan olduğu üzere, Hey'et-i Ayan âzasından birinin ithamına ait teklifâtın kabulü âza-i mevcudenin sülûsan ekseriyetinin husulüne mütevakkıftır. Kanun-u Esasinin tâdilüne dair bir teklif vukuunda Hey'et-i Ayanın âza-i mürettebesinin lâakal sülûsanı ittifaq etmedikçe o teklif kabul olunamaz.

Kırk dokuzuncu Madde: Hey'et-i Umumiyyede her madde kabul veya red olundukça, Reis tarafından netice-i karar, "Hey'et-i ekseriyetle veya bilittifak, kabul etti veyahud etmedi" deyu Hey'ete beyan olunur.

SEKİZİNCİ FASIL

HEY'ET-İ AYAN MECLİSİ MÜZAKERÂTININ SURET-İ AKDİ

Ellinci Madde: Yeym-i müzakerede Meclisi Reis kuşat eder. Müzakerâtın idaresi ve Nizamnâme-i Dahilîl ahkâmının halelden vikayesi ve nizam ve intizamın muhafazası Reise aittir.

Ell birinci Madde: Kâtipler meclis zabıtlarının tanzimine nezaret eder. Her meclisin ihtidasında kâtiplerden biri geçen meclisin zabtını kıraat eyler. Zabıt Hey'etçe kabul olunduktan sonra zabtın vukubulduğu günde riyaset etmiş olan zât ile kâtiplerin biri o zabtı imza eder.

Ell ikinci Madde: Rûzname-i müzakerede muharrer mevaddın müzakeresine başlamazdan evvel Hey'ete tebliğ olunmak üzere verilmiş veya vürûd etmiş evrak var ise, Reis anları bildirir.

Ell üçüncü Madde: Hey'ete tebliğ olunacak evrak ise, îta olunur. Bu evrak Hey'etçe lüzum görünürlü ise, tab'ettirilir.

Ell dördüncü Madde: Azadan hiçbir Reisten ruhsat almadıkça îrâd'î kelâm edemez. Ruhsat alıp da irad-ı kelim edecek azâ, mahall-i mahsusa çıkmak lâzım gelir. Reis tarafından me'zuniyet verilir ise, yerinde olduğu halde ayakta irâd-ı kelâm etmesi caiz olur.

Ell beşinci Madde: Azadan irâd-ı kelâma ruhsat isteyenlerin esâmisini vukubulan talepleri sırasınca kâtipler bir varakaya kaydeder. Müzakere bir kanun lâyihası üzerine cereyan edecek ise, o lâyihası dair ait olduğu Encümenin tanzim edeceği mazbata Reise îta olunmadıkça lehine ve aleyhine irâd-ı kelâm etmek üzere kimsenin ismi kaydolunamaz.

Ell altıncı Madde: Esna-i müzakerâtda irâd-ı kelâm etmek isteyenler kayıt sırasınca ve fakat biri lehine ve biri aleyhinde söz söylemek üzere bilmûnavebe irâd-ı kelâm eder. Vûkelâ-i devlet veya tevkil eyledikleri rûesâ-i memurin ve mevkî-i müzakerede bulunan kanun lâyihasının mazbatasını tanzime nezaret eden âza kayıt sırasınca ittiba' ile mukayyed olmayıp, esna-i müzakere-de her ne zaman ister ise, irâd-ı kelâma me'zun olurlar. Vûkelâ-i devlette veya tevkil eyledikleri rûesâ-i me'murinden biri kelâma hitam verdiği akibinde azadan her kangısı irâd-ı kelâm için, ruhsat ister ise, verilir.

Ell yedinci Madde: Azadan her kangısı mevzubahs olan mes'eleden dolayı zâtına ait bir husus için irâd-ı kelâm etmek üzere ruhsat talep eder ise, istihsâl eder.

Ell sekizinci Madde: İrâd-ı kelâm edenin sadeden çıkmaması şarttır. Çıkar ise Reis anı ihtar eder. Reis tarafından vukubulan ihtar hakkında irâd-ı kelâm için diğer âza ruhsat ister ise verilemez. Bir mukavele esnasında iki defa ihtar vukuundan sonra irâd-ı kelâm eden zât yine sadeden harîf söz söylemeğe devam eder ise, kendisinin o gün o madde hakkında irâd-ı kelâmdan memnuiyeti Reis tarafından Hey'ete teklif olupun keyfiyet müzakereye düşürülmeksizin ve tâyin-i esâmî veya rey-i hafîye mûracaat olunmaksızın yalnız oturup kalkmak veya elini kaldırmak suretiyle rey verilerek karargir olur. Ancak bu suretle ekseriyet tahakkuk edip etmediği hakkında şüphe arız olur ise, o zevat irâd-ı kelâmdan men' olunmaz.

Ell dokuzuncu Madde: İrâd-ı kelâm eden zâtın sözünü kesmek ve zatiyede dokunur söz söylemek ve Meclisin nizam ve intizamına hâlel getirecek muamelede bulunmak kat'iyyen memnu'dur.

Altmışıncı Madde: Müzakerenin hitamını Reis beyan etmezden evvel Hey'ete mûracaat eder. Müzakereye hitam verilmesinin aleyhine irâd-ı kelâm etmek isteyenler olur ise, yalnız anlara ruhsat verilebilir. Müzakereye hitam verilip verilememesi hakkında ekseriyet-i araya mûracaat olunup da, ekseriyet ne tarafa olunduğundan dolayı Reis ve kâtiplerce şüphe arız olur ise, bir kere daha araya mûracaat edilir ve yine hall-i intibah olunamaz ise, müzakereye devam olunur. Müzakereye hitam verilmesi, ekseriyetle karargir olduktan sonra mebhûs-u anlı bulunan maddenin le-

hine veya aleyhine irâd-i kelâm etmek üzere kimseye ruhsat verilmeyip, ancak mes'elenin rey suret-i vaz'ı hakkında irâd-i kelâm etmek isteyeneye ruhsat verilir.

Altmış birinci Madde: Hey'et-i Umumiyyenin müzakerâtı gürültüyü müntic olup da teskinine Reis muvaffak olamaz ise, ayağa kalkar. Eğer o hal devam eder ise, muvakkaten Meclise hitam vereceğini Beyan eder. Yine iade-i intizam mümkün olmaz ise, bir saat müddetle, müzakere-i umumiyyeyi tatil eder. Bir saat mürurunda Reis tekrar Meclisi akteder ve gürültü teceddüt eder ise, ertesi günü içtima' edilmek üzere Meclisi ta'til eder.

Altmış ikinci Madde: Her meclisin hitamından evvel ertesi meclisin kangı gün ve saat kaçta başlayacağı ve ne müzakere olunacağı Hey'etçe kararlaştırıldıktan sonra meclise hitam verildiği-ni Reis beyan eder. Ertesi Meclisin vakt-i içtimai ile mevki-i müzakere kılınacak mevadd-i mübey-yin bir Ruzname-i müzakerât tanzim olunup Hey'et-i Ayan dairesinin dahilinde munasip bir mal-halle ta'lik olunur.

DOKUZUNCU FASIL

MUHAFAZA-ı NİZAM VE İNTİZAM

Altmış üçüncü Madde: Azadan her kangısı nizam ve intizama muhalif harekette bulunur ve yahut işbu Nizâmânâmenin elli sekiz ve elli dokuzuncu maddelerinde muharrer harekâtdan biri ile veya aher surette nizam ve intizamı ihlâl eder ise, birinci defa ihtar olunur. İhtar muamelesi, mu-halif-i nizam ve intizam hareket eden âzayı isminin tasrihiyle Meclisin nizam ve intizamına tevfi-kî harekete davet etmekten ibarettir.

İhtar Reise mahsustur. Irâd-i kelâm etmekte olan âza ledelicab ihtar amelesi görmesi üzeri-ne arz-ı mutavaat edip tebiye-i zimmet etmek ister ise, ifade-i meram etmesi için kendisine ruh-sat verilir. Azadan her kangısı irâd-i kelâma mezun olmadığı halde söz söylemesi ile hakkında ih-tar muamelesi icra olunur ise, tebiye-i zimmeti hitam-ı mecliste icra etmek üzere kendisine ruh-sat verilir. Bu ruhsatın daha evvel itası Reisnin yedi-i ihtiyarındadır. Tebiye-i zimmete dair söyle-nen sözleri Reis tebiye-i zimmete kâfi görmez ise, ihtarı ifa eder. O halde keyfiyet zabıt ceride-sine kaydolunur.

Altmış dördüncü Madde: Azadan biri bir mecliste iki defa ihtar muamelesini gördükten son-ra üçüncü defa nizam ve intizama muhalif harekette bulunur ise, o gün hitam-ı meclise kadar irâd-i kelâmdan memnu olması Reis tarafından Hey'ete teklif olunup, Hey'etçe bu suretin kabul ve adem-i kabulü bilânmüzakere ayağa kalkmak veya el kaldırmak suretiyle rey verilerek karargir olur.

Altmış beşinci Madde: Azadan her kim altmış dördüncü maddede muharrer olduğu veçhile irâd-i kelâmdan memnu' olduktan sonra yine tarik-i vazife-i şinasiyye avdet etmez, veya otuz gün müddet zarfında ayrı ayrı üç defa ihtar muamelesini görür veya Hey'et-i Umumiyyede bir gürültü çıkarır veya Meclise devam edilmemek için bir ittîfak akdine önyak olur veya azadan birkaç zâtı tahkir ve tehdit eyler ise, hakkında takbih muamelesine karar verilir. Takbih muamelesi muhalif-i nizam ve intizam hareket eden âza hakkında ihtar muamelesinin icrası ile harekât vakıası Hey'et tarafından takbih olunduğunun alenen kendine beyanı ve bu halin meclisin zabıt ceridesine der-ci hususundan ibarettir.

Altmış altıncı Madde: Azadan her kim takbih muamelesini görüp de mutavaat göstermez ve-ya Hey'et-i Umumiyyede bir veya birkaç zâtı muamelât-ı cebriyye icrasına teşvik eder veya Hey'et-i Ayanın bir kısmına veya umumuna veyahut Reise veya Hey'et-i Meb'usana mucib-i ha-karet bir şey yapar ise, takbih ile beraber muvakkaten Mecliste bulunmamasına karar verilir.

Altmış yedinci Madde: Muvakkaten meclisde bulunmamak muamelesine mazhar olan âza derhal Hey'et-i Umumiyyeden çıkmağa mecbur ve andan sonraki meclislerden birbiri ardınca üç meclisde bulunmaktan memnu'dur.

Altmış sekizinci Madde: Gerek takbih ve gerek takbih ile beraber muvakkaten meclisde bulunmamak muameleleri Reis tarafından vukubulacak teklif üzerine Hey'et-i umumiyyede bilâ müzakere ayağa kalkmak veya el kaldırmak suretiyle rey verilerek karar verilir. Hakkında böyle bir teklif vukubulan âzanın kab-el karar ya bizzat veya rûfakasından birinin vasıtasıyla tebriye-i zimmete hakkı vardır. Gerek takbih, gerek takbih ile beraber muvakkaten meclisde bulunmamak muamelelerine dair Hey'etçe verilen karar zabıt ceridesinde musarrahan kaydolunur. Hey'et-i Ayan dairesinin dahilinde azadan biri bir cürüm veya cinayet işler ise, derhal müzakerâta muvakkaten hitam verilip Reis tarafından Hey'et-i Umumiyyede beyan-ı hal olunur. Reisin emri üzerine cürüm veya cinayet sahibi riyaset odasına celbolunup Hey'et-i Ayan'ın azadan olan kâtipleri dahi hazır oldukları halde kendisinden istizah-ı madde edilir. Anın üzerine bir takrir yazılıp icabına bakılmak üzere Makam-ı Sadereye gönderilir.

ONUNCU FASIL

HEY'ET-İ AYANIN İNZİBÂT-I DAHİLİSİ

Altmış dokuzuncu Madde: Hey'et-i Ayanın muhafaza-i emniyeti emrinde lâzım gelen taklâtın icrası Reisin vezâif-i cümlesindedir.

Yetmişinci Madde: Hey'et-i Ayanın inzibât-ı dahilisi Hey'et namına olarak Reis tarafından icra olunur.

Yetmiş birinci Madde: Hey'et-i Ayanın müzakerâtı alenî değildir. Ayanın müzakerâtına mahsus mahalle vükelânın ve yirminci maddede beyan olunduğu üzere gönderilecek memurinin ve davet olunacak Hey'et-i Meb'usan azasının gayrı bir kimse bir sebeple dahil olamaz.

ONBİRİNCİ FASIL

HEY'ET-İ AYANIN HEY'ET-İ MEBUSAN İLE MUAMELAT VE MÜNASEBATI

Yetmiş ikinci Madde: Hey'et-i Meb'usandan Hey'et-i Ayan'a vürud eden kanun lâyhalarının her biri katiyyen kabul olundukça, Reis tarafından Makam-ı Sadarete takdim olunur.

Yetmiş üçüncü Madde: Bir kanun lâyhası tâdil olunmak üzere Hey'et-i Meb'usana iade olunup da, talep olunan tâdilâtın ibaresini birlikte kararlaştırmak için Hey'et-i Ayandan dahi encümen tâyin olunması Hey'et-i Meb'usandan teklif olunduğu halde, mahsusen bir encümen tâyin olunup, tâdilât-ı matlubenin ibaresi hakkında bir ittihad istihsâl eylemek ve hitam-ı müzakeratta beyinlerinde hâsıl olacak netice-i ittihadı tahriren Hey'ete beyan etmek vazifesi o encümene ihale olunur.

MADDE-İ MAHSUSA

Yetmiş dördüncü Madde: İşbu Nizâmnâme ahkâmına tevfiikan birinci defa nasp ve intihap olunacak olan Reisin ve Reis Vekili ile kâtiplerin müddet-i memuriyetleri bin iki yüz doksan üç sene teşrin-i sânisı ibtidasına kadar olacaktır.

Fi 12 Ramazan, Sene 294 ve fi 8 Eylül, Sene 293

(20 Eylül 1877) (*)

(Düstur, I. tertip, C. 4, sh. 20-35)